

PRED 200 ROKMI SA NARODIL ZEMPLÍNSKY ŽUPAN ŠTEFAN MOLNÁR

Patrik DERFIŇÁK

Župan Štefan Molnár

Medzi osobnosti, ktoré najmä v posledných desaťročiach 19. storočia významným spôsobom ovplyvňovali dianie v priestore severovýchodného Uhorska, no predovšetkým na území bývalej Zemplínskej stolice, patrili nesporne Štefan Molnár. Narodil sa 20. apríla 1825 v Parchovanoch (okr. Trebišov).¹ Jeho rodičia, otec Štefan Molnár a matka Anna Vitéz, patrili k miestnej pomerne majetnej vrstve nižšej šľachty. Prví známi predkovia Molnárovcov sa na Zemplíne objavili v 17. storočí, keď plukovník Ján Molnár získal v roku 1672 donáciu na pozemky v Parchovanoch. Správy o jeho potomkoch sa ale zachovali iba sporadicky. Ako typickí príslušníci drobnej šľachty sa venovali hospodáreniu na zdedenej pôde či práci v stolických úradoch. Spomedzi známejších členov rodu možno spomenúť iba poétku Barboru Molnárovú (1756 – 1825) a následne práve Štefana Molnára (1825 – 1907) a jeho syna Viktora Molnára (1853 – 1919).

Rodina síce nevlastnila veľký majetok, postačoval však na zabezpečenie solídnej existencie. Vo všeobecnosti však už v 19. storočí drobnej vidieckej šľachte nestačili príjmy, ktoré mohli získať z hospodárenia na zdedenej pôde. I preto sa rodičia usilovali Štefanovi Molnárovi zabezpečiť solídne vzdelanie. To by mu neskôr umožnilo nájsť vhodné uplatnenie v miestnej či štátnej správe. Po skončení strednej školy v Košiciach pokračoval v štúdiách v Pešti. Právnické vzdelanie, tak časté u príslušníkov jeho spoločenskej vrstvy, mu už v roku 1847 zabezpečilo miesto notára v správe Zemplínskej stolice. Zdalo sa, že životné osudy mladého právnika sa budú

1 I v zdanlivo tak jednoznačnom údaji ako je rok narodenia môžu byť rozpory. Béla Kempelen v siedmom zväzku svojho diela *Magyar nemes családok*, bližšie <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csala-dok-1/7-kotet-C47F/>, uvádza iný rok ako József Szinnyei v rozsiahlom súbore *Magyar írók élete és munkái*, bližšie: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm>, ktorý uvádza správny dátum 20. augusta 1825. Deň 19. augusta 1826 ako dátum narodenia uviedol však jeho prvý nekrológ uverejnený v miestnych novinách – Molnár István. In *Zemplén*, roč. 35, 1907, č. 15. s. 1, iná možnosť dátumu narodenia – 19. augusta 1926 je uvádzaná v *Slovenskom biografickom slovníku*, zv. IV. Red. Augustín Maťovčík. Martin: Matica slovenská, 1990, s. 217.

Erb Štefan Molnára

odvíjať podľa predpokladov rodičov a postupne bude stúpať v úradnom rebríčku predstaviteľov stoličnej správy. Všetky plány sa ale náhle zmenili. Tak ako mnoho ďalších predstaviteľov podporujúcich reformné úsilie v Uhorsku, sa Štefan Molnár aktívne zapojil do revolučných udalostí v rokoch 1848/1849. Z vojaka sa rýchlo prepracoval k hodnosti kapitána povstaleckých jednotiek. V bojoch i politickom živote sa výrazne angažoval. Preto po definitívnej porážke v bitke pri Világoši (dnes Siria, Rumunsko) musel z krajiny utiecť. Na rozdiel od väčšiny svojich spolubojovníkov, ktorí smerovali do krajín západnej Európy či zámoria, on odišiel na územie Osmanskej ríše.

Osmanská ríša ponúkla viacerým utečencom z Uhorska príležitosť na novú vojenskú či politickú kariéru. Štefan Molnár sa napriek tomu už v roku 1850 vrátil späť do Uhorska. Ako radový vojak vstúpil opäť do armády. Usiloval sa nevzbudzovať väčšiu pozornosť a začleniť sa do nových pomerov. Rýchlo ale rezignoval. Utiahol sa na menší statok v obci Kapušianske Kľačany (dnes okr. Michalovce), kde sa venoval hospodáreniu. Zložité obdobie tzv. Bachovho absolutizmu tak strávil v ústraní. V roku 1855 sa oženil s Leonou Nyéky (1836–1890). Manželom sa postupne narodili tri deti. Ich výchove sa venovala najmä manželka Štefana Molnára. Súčasne sa spoločne starali o rodinný statok, no popri tom ho podporovala pri síce pomerne komplikovanej, v konečnom dôsledku veľmi úspešnej politickej kariére. Zmeny, ktoré nastali po páde vlády Alexandra Bacha totiž Štefan Molnár dokázal úspešne využiť. Už v roku 1860 sa napríklad, po vyhlásení Októbrového diplomu, spomína ako hlavný slúžny trebišovského obvodu Zemplínskej stolice. V rovnakom období sa stal aj členom jej zákonodarného výboru. Po vyhlásení provizória sa tejto pozície okamžite vzdal.² I v nasledujúcich rokoch sa politicky angažoval a to pomerne úspešne. V roku 1867, keď došlo k rakúsko-uhorskému vyrovnaniu, stal sa radcom na ministerstve školstva a kultu. Súčasne ho v rámci novobudovanej uhorskej domobrany menovali za majora.

V regióne patril k známym osobnostiam, politicky sa angažoval a mal aj určitý majetok. Preto bolo vcelku prirodzené, že sa usiloval o získanie kresla poslanca v uhorskom sneme. Prvýkrát úspešne kandidoval v roku 1867. Celkovo sa mu podarilo dva razy získať poslanecký mandát za trebišovský obvod. Pôsobenie v hlavnom meste mu spolu s postupne získavanými kontaktmi pomohlo pri jeho ďalšom postupe na miestnej či celouhorskej úrovni. V tomto smere možno spomenúť menovanie Štefana Molnára za ministerského radcu na ministerstve obrany v roku 1873. Súčasne ho vyznamenali rytierskym Leopoldovým radom. Kariéra tohto v mnohých ohľadoch zaujímavého predstaviteľa uhorskej nižšej šľachty však vyvrcholila v roku 1882, keď ho panovník menoval za hlavného župana Zemplínskej stolice. Túto vysokú funkciu zastával nasledujúcich takmer 20 rokov. Vzápätí ho tiež menoval za

2 Molnár István. In *Zemplén*, roč. 35, 1907, č. 15, s. 1.

člena obnovennej hornej snemovne uhorského parlamentu. Tam až do smrti zasadal vo výbore dozerajúcom na dennú tlač vychádzajúcu v Uhorsku.³

Keď 7. marca 1882 nastupoval do funkcie hlavného župana Zemplínskej stolice, víťali ho prítomní nadšeným jasotom ako muža „ktorého život je otvorenou knihou, z ktorej žiaria reťaze cnosti, sily charakteru, spravodlivosť a vlasteneckého sebaobetovania“.⁴ Veľké nádeje, ktoré s jeho nástupom do funkcie spájali obyvatelia regiónu, sa usiloval v čo najväčšej miere naplniť. Aj preto hneď vo svojej úvodnej reči požiadal členov stoličného výboru o podporu, ktorú potreboval pri plnení najnaliehavejších úloh. K nim patrili okrem hospodárskych či zdravotníckych otázok najmä ťažkosti spojené s vysokou mierou emigrácie obyvateľov tohto regiónu do zámoria. Zemplínska, spolu so Šarišskou či Spišskou stolicou, resp. celý priestor severovýchodného Uhorska bol totiž oblasťou, kde sa začala od 70. rokov 19. storočia mohutná vysťahovalecká vlna. Tá následne pripravila tieto oblasti prechodne či natrvalo o desaťtisíce obyvateľov v produktívnom veku. O tom, aké dôležité bolo zastaviť odchody ľudí, svedčia údaje v tabuľke č. 1. Podľa nich iba v rokoch 1879 – 1891 odišlo zo Zemplínskej stolice takmer 24 000 ľudí. Následne sa vrátilo späť z rôznych dôvodov iba 6 718 obyvateľov. Oficiálna strata 17 222 ľudí predstavovala výrazné zníženie nielen hospodárskeho, ale napríklad aj vojenského potenciálu tejto časti monarchie. Navyše odchádzali predovšetkým mladí a schopní ľudia, ktorých bolo v budúcnosti iba ťažko možné nahradiť.

Tabuľka č. 1. Zemplínska stolica v období od augusta 1879 do konca roku 1891, z pohľadu vysťahovalectva a návratu vysťahovalcov

Sledovaná časť stolice	Vysťahovaní	Vrátilo sa	Ostali v cudzine	Počet návratilcov v %
Vranovský obvod	5 887	2 018	3 869	34,28
Humenský obvod	4 527	1 892	2 635	41,79
Sečovský obvod	4 335	1 163	3 172	26,83
Michalovský obvod	3 937	628	3 309	15,95
Stropkovský obvod	1 940	395	1 545	20,36
Sninský obvod	1 255	306	949	24,38
Obvod Sátoraljaujhely	1 173	212	961	18,07
Obvod Bodroghközi	379	53	326	13,98
Obvod Tokaj	355	43	312	12,11
Obvod Szerencs	152	8	144	5,26
Spolu	23 940	6 718	17 222	28,06

(Zdroj: A Magyar Korona országaiban az 1891. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. rész. Általános népleírás. Budapest 1893.)

3 Országgyűlési almanach 1887. évi . F Szer. Halász Sándor. Budapest: Athenaeum, 1887, s. 101-102.

4 Zemplén vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. Szerkeszti Borovszky Samu. Budapest: Apollo irodalmi társaság, s. 512. Dostupné na <https://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0026/0.html/6.9.2025/>

Za vážny problém pri riešení otázky stavu populácie v Uhorsku sa považovalo vysťahovalectvo do Ameriky. *„Tento pohyb zasahuje takmer do celej severnej časti našej krajiny, najmä v stolicích Spiš, Šariš, Zemplín, Abovsko-turnianskej, Užskej, Gemerskej a Liptovskej nadobúda väčšie rozmery, no okrem toho zohrávajú z pohľadu vysťahovalectva úlohu aj západné stolice krajiny, Bratislavská, Györska a Mošonská. K emigrácii dochádza aj zo stolíc Šopron, Vas a Veszprém. Krajinský štatistický úrad, aby o vysťahovalectve získal čo najpresnejší prehľad, predpismi, v ktorých od príslušných úradov žiadali o objasnenie výraznejších javov pozorovaných okolo výsledkov sčítania ľudu. Štatistický úrad skúmal skutočný vplyv emigrácie, konkrétne emigráciu do Ameriky, na vývoj stavu obyvateľstva v krajine.“*⁵

Pre severné stolice, z ktorých emigrácia prebiehala dlhodobo, boli prostredníctvom úradu hlavného župana rozoslané samostatné dotazníky, v ktorých sa sledovali dôvody vysťahovaleckého pohybu, jeho rozsah, klesajúci či stúpajúci trend. Ďalej zaznamenávali počet emigrantov a navrátilcov, či je emigrácia trvalá alebo iba dočasná, či prebieha s rodinnými príslušníkmi alebo bez nich, uskutočňuje sa zanechaním alebo predajom nehnuteľností, prípadne sa z cudziny posiela finančná pomoc a pod. Na záver ponechali otázky týkajúce sa ekonomických a morálnych dôsledkov vysťahovalectva. Z prijatých správ bolo možné čerpať množstvo cenných údajov, ktoré do problematiky aspoň čiastočne vniesli potrebné svetlo. Súčasne sa konštatovala neúplnosť údajov, najmä čo sa týka množstva finančných prostriedkov, ktoré vysťahovalci pri svojom návrate prinášali domov.

Na základe výsledkov konštatovali predstavitelia Štatistického úradu: *„Dôvody vysťahovaleckého hnutia sú podľa prijatých správ takmer výlučne ekonomické. Vo všeobecnosti vážna finančná situácia, ťažké životné podmienky a nedostatok príjmov spôsobený rôznymi ekonomickými dôvodmi, ako zlá úroda, prírodné katastrofy, medzi nimi v stolicích zaoberajúcich sa pestovaním hrozna najmä pustošenie fyloxéry, rozširovanie hospodárskych strojov, stagnácia priemyslu, nedostatok spracovateľského priemyslu, prílišná rozdrobenosť pozemkov, drahé potraviny, zadlžovanie, vysoké úroky z pôžičiek, zriedkavo aj túžba získať dostatok peňazí a rýchlo zbohatnúť.“*⁶

Aby sa v čo najväčšej miere mohlo obmedziť vysťahovalectvo a súčasne aby došlo k podpore najmä hospodárskeho života v Zemplínskej stolici, bolo potrebné prijať celý rad ďalších opatrení. Preto Štefan Molnár okamžite zaviedol niekoľko dôležitých zmien v miestnej správe. Tie mali priniesť zvýšenie efektivity a poriadku v miestnej správe. Okrem iného pre celkové zlepšenie spolupráce medzi 80 notármi pracujúcimi v jednotlivých obciach a stoličnej správe, postupne prepustil až 23 z nich. Rázne zasiahol aj do ďalších stupňov stoličnej správy. Krátko po svojom nástupe do funkcie dal napríklad odvolať dvoch hlavných slúžnych. Väčšiu efektivitu sa pokúsil zaviesť aj do finančných záležitostí. V jednotlivých obvodoch sa mali postupne odstraňovať rôzne staršie nedoplatky. Kvôli rozširujúcim sa povinnostiam stoličnej správy od roku 1885 posilnil dovtedy na okraji záujmu stojace stoličné účtovníctvo. Okrem hlavného účtovníka G. Kossutha zamestnal ako jeho zástupcu G. Dongóa. Vzhľadom na neustále sa rozširujúcu agendu prijal v nasledujúcich ro-

5 A Magyar Korona országaiban az 1891.év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. rész. Általános népleírás. Budapest, 1893, s. 70.

6 A Magyar Korona országaiban az 1891.év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. rész. Általános népleírás. Budapest, 1893, s. 71.

koch ešte ďalších dvoch podúčtovníkov. Týmto postupom reagoval napríklad na nové povinnosti miestnej správy. Medzi nich patrilo zabezpečovanie dôchodkov pre pracovníkov, ktorí v jej službách odpracovali stanovený počet rokov. Celá záležitosť bola pomerne komplikovaná. Základy vybudovania dôchodkového systému položil už jeho predchodca J. Dókus v roku 1867. Na Štefana Molnára čakalo zabezpečenie vyplácania prvých dôchodkov a celkovej udržateľnosti systému v nasledujúcom období. Vznikajúci systém sa však týkal iba niektorých pozícií a mal viacero nedostatkov. V každom prípade išlo o dôležitý krok v sociálnej oblasti i pri stabilizácii pracovných pozícií v miestnej správe. Materiálnu podporu sa v rámci možností na území Zemplínskej stolice usiloval zabezpečiť aj pre ďalších dôležitých, z hľadiska príjmov však nedostatočne odmeňovaných pracovníkov. Išlo najmä o kňazov a učiteľov pôsobiach na vidieku. Tí vo väčšine prípadov nemali žiadne, alebo iba minimálne zabezpečenie pre prípad choroby či staroby.

Chudoba väčšiny obyvateľstva bola pritom najmä v severných obvodoch Zemplínskej stolice skutočne alarmujúca. Táto oblasť patrila k tým, kde ľudia mali najnižšie príjmy v celom Uhorsku. Štefan Molnár sa ale s daným stavom nemienil uspokojiť. Každoročne dokázal získať značné objemy finančnej pomoci, ktorú na podporu jednotlivých oblastí poskytovali z centrálnych zdrojov. Dokonca podľa záznamov z viedenského dvora, spomedzi všetkých uhorských stolíc z pomoci a darov poskytnutých panovníkom najviac smerovalo práve do Zemplínskej stolice.

Žiadal, znovu a znovu, až kým nejakú podporu nedostal. Od uhorskej vlády, jednotlivých ministerstiev alebo panovníka. Mohla byť rôzna, od finančných prostriedkov, cez prídely osiva či šľachtený dobytok určený na zlepšenie miestnych chovov. Nepohrdol ničím čo by mohlo pomôcť aspoň zmierniť problémy a chudobu obyvateľov. Dobrým príkladom v tomto smere bolo napríklad zníženie pracovných povinností roľníkov pri údržbe ciest. Časť z nich nechal „poštátniť“, a tak starostlivosť o nich preniesol na nového majiteľa. Podarilo sa mu to v prípade 144,5 kilometra ciest. Bola to relatívne malá časť z celkového objemu. V tom čase totiž ešte bolo potrebné na náklady obyvateľov Zemplínskej stolice postaviť 68 km nových ciest a udržiavať ďalších zhruba 1 600 km obecných a miestnych komunikácií. Napriek tomu išlo o značnú úsporu financií i povinných pracovných dní pre obyvateľstvo. Prostriedky sa usiloval ušetriť aj ďalšími spôsobmi. Podarilo sa mu napríklad zabezpečiť, aby jeden zo štátnych kameňolomov v mestečku Tarczal (dnes Maďarsko) dodával drvený kameň potrebný na stavbu ciest iba za cenu výrobných nákladov.

Ako siahnutie do osieho hniezda označovali jeho reorganizáciu miestneho hospodárskeho spolku, kde sa stretávali často rôzne záujmy väčších i menších pozemkových vlastníkov v Zemplínskej stolici. Vďaka zásahu Štefana Molnára a po prekonaní počiatkových ťažkostí sa táto, vzhľadom na poľnohospodársky charakter regiónu kľúčová organizácia, mohla v závere 19. storočia stať pod odborným vedením a správou grófa A. Andrásyho v podstate súčasťou správy Zemplínskej stolice. Najmä z hľadiska pracujúcich a chudoby sa spolk stal doslova „ústavom na pomoc hladujúcim“. Vždy keď sa v tejto oblasti objavil hladomor, poskytol ľuďom prácu a tak možnosť prežiť zložitú obdobie. Súčasťou zápasu župana, resp. jeho pomocníkov s chudobou a zaostalosťou, boli aj zmeny v oblasti výchovy a vzdelávania detí. Opieral sa pritom o pomoc školských inšpektorov L. Nemesa a I. Beregszászyho. Počas pôsobenia Štefana Molnára ako hlavného župana tak bol podľa jeho

plánov založený spolok na podporu úradného maďarského jazyka a verejného školstva v Zemplínskej stolici, ktorého predsedom bol až do svojej smrti roku 1905 gróf T. Andrassy.

V hospodárskej oblasti bolo veľkým úspechom Š. Molnára získanie možnosti umiestniť kráľovskú tabakovú továreň v meste Sátoraljaújhely. Získanie tohto podniku bolo mimoriadne dôležité, keďže tokajskú oblasť postihla v rokoch 1896 – 1901 fyloxéra, ktorá úplne zničila takmer 14 000 holdov miestnych vinohradov. Tým veľké množstvo obyvateľov stratilo základný zdroj svojej obživy. Štátna tabaková továreň na výrobu cigariet im poskytla pracovné príležitosti a možnosť získať základné prostriedky potrebné na živobytie.⁷ Súčasne ale Štefan Molnár, ako vládny komisár pre boj s fyloxérou, neúnavne pracoval na obnove viníc v tokajskej oblasti. Bol pri tom úspešný. Ešte pred smrťou mohol vidieť, že už viac ako 9000 holdov vinohradov sa podarilo opäť vrátiť do produkčného stavu.

Samozrejme, nie všetko čo postupne ako hlavný župan počas dvoch desaťročí riešil sa skončilo úspešne. Neskôr ako chybu hodnotili najmä jeho zaváhanie pri rozhodovaní o tom, či nový veľký priemyselný cukrovar jeho akcionári postavia v Sátoraljaújhely alebo v Szerencsi. Do celej veci sa vložili nielen predstavitelia Hospodárskeho výboru Zemplínskej stolice, ale i minister obchodu G. Baross. Nakoniec nový podnik postavili v Szerencsi, i keď je otázne nakoľko bol za to zodpovedný samotný Štefan Molnár, keďže v rozhodujúcej chvíli vážne ochorel. Je ťažké presne vymenovať všetky aktivity, ktoré počas výkonu svojej funkcie realizoval. V každom prípade sa vo všeobecnosti konštatovalo, že urobil všetko v prospech Zemplínskej stolice, čo bolo v jeho silách. Keď v roku 1892 prebiehali oslavy 10. výročia jeho nástupu do funkcie, prišlo mu vzdať úctu a prejaviť vďačnosť 21 oficiálnych delegácií.⁸

Jeho činnosť hodnotili súčasníci, bez ohľadu na stranícku príslušnosť, ako úspešnú. Napriek tomu 14. mája 1901 oficiálne požiadal viedenský dvor o uvoľnenie zo svojej funkcie. V polovici júna 1901 tak informovali úradné periodiká i miestne noviny vychádzajúce v Zemplínskej stolici, že Štefan Molnár sa rozhodol na vlastnú žiadosť opustiť miesto župana, pričom panovník ocenil jeho dlhoročnú prácu v tomto úrade udelením stredného kríža Radu sv. Štefana.⁹ Dôvodov pre tento krok mal pravdepodobne viac. Jedným z nich bol nepochybne vek Štefana Molnára. Ďalším boli zdravotné ťažkosti. Navyše už v roku 1890 stratil manželku. Rok predtým ako podal svoju žiadosť zomrel Jozef Dókus, jeho predchodca vo funkcii župana a jedna z najvýraznejších osobností v rámci verejného života Zemplínskej stolice. Z domu odišli postupne aj jeho deti. Najstaršia dcéra Leona sa vydala za Juliusa Cseörgöa. Prostredné dieťa, syn Viktor (1853 – 1918), po úspešnom absolvovaní právnického

7 Sátoraljaújhelyi Dohánygyár – Tabaková továreň v Sátoraljaújhelyi vznikla v roku 1891, keď spočiatku v provizórnych priestoroch začala s výrobou cigár. V rokoch 1892 – 1894 bol vybudovaný celý komplex továrenských budov. Podnik aj napriek rôznym ťažkostiam produkuje cigarety do súčasnosti, od začiatku 90. rokov minulého storočia už ako akciová spoločnosť s väčšinovým zahraničným vlastníkom.

8 *Zemplén vármegye. Magyarország vármegyéi és városai.* Szerkeszti Borovszky Samu. Budapest : Apollo irodalmi társaság, s. 512. Dostupné na <https://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0026/0.html/6.9.2025/>

9 Új föispán. In *Zemplén*, roč. 32, 1901, č. 25, s. 1.

štúdia, rozvíjal svoju vlastnú úradnícku kariéru, v tom čase už ako hlavný župan Temešskej stolice.¹⁰ V rámci uhorskej spoločnosti do širšieho povedomia dostala celú rodinu najmä druhá dcéra Gizela, ktorá sa vydala za trojnásobného uhorského predsedu vlády A. Wekerleho.

Okrem udelenia Rytierskeho kríža Radu Leopolda patrilo k významným oceneniam Štefana Molnára jeho menovanie za čestného občana mesta Sátoraljaújhely (1898), ale najmä vymenovanie za skutočného tajného radcu cisárom Františkom Jozefom I. v roku 1906.¹¹ Napriek faktickému odchodu na odpočinok stále sa aktívne podieľal na kultúrnom a spoločenskom živote regiónu, okrem iného v roku 1906 ako predseda zemplínskeho Kasína. Súčasne v ňom pôsobil aj ako najstarší žijúci člen, keďže do tejto inštitúcie vstúpil už v roku 1847. Zostal tiež členom správneho výboru Zemplínskej stolice. Zomrel 19. februára 1907 v Sátoraljaújhely.

Použitá literatúra:

A Magyar Korona országaiban az 1891. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. rész. Általános népleírás. Budapest 1893.

BARRIOVÁ, Katarína. *Obyvatelia Zemplína a okolia v dobovej tlači (inorečové noviny a časopisy z rokov 1901 – 1918).* Košice : Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 2013. 767 s.

Országgyűlési almanach 1887. évi. F Szer. Halász Sándor. Budapest : Athenaeum, 1887. *Zemplén vármegye. Magyarország vármegyéi és városai.* Szerkeszti Borovszky Samu. Budapest : Apollo irodalmi társaság. Dostupné na <https://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0026/0.html/6.9.2025/>

10 Ako úspešný politik, poslanec, neskôr doživotný člen hornej komory uhorského snemu, získal pre rodinu aj barónsky titul.

11 BARRIOVÁ, Katarína. *Obyvatelia Zemplína a okolia v dobovej tlači (inorečové noviny a časopisy z rokov 1901 – 1918).* Košice: Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 2013. s. 459.